

FÓRUM

vedy

Nezávislý časopis vedeckej obce

Ročník 3, číslo 8-9, August-September 1992

Predstavujeme Vám rektora Trnavskej univerzity (Rozhovor s Antonom Hajdukom)

FV: Slovenská národná rada zákonom č. 191/1992 z 25. marca 1992 zriadila Trnavskú univerzitu (TU) so sídlom v Trnave. Tento zákon nadobudol účinnosť 1. júla 1992. Súčasne SNR prijala uznesenie č. 278, ktorým zriadila komisiu na vytvorenie Prípravného výboru ako garanta kvality novovzniknutej TU, ktorý už od prvých dní schválenia zákona začal pracovať na jej koncepcii. Cieľ bol jednoznačný: pripraviť študijné plány, vypísať konkurzy na miesta pedagógov, zabezpečiť prijímacie pohovory pre študentov a organizačne zabezpečiť Univerzitu s jej fakultami tak, by sa začalo vyučovať už na jeseň tohto roku. Predsedom Prípravného výboru bol RNDr. Anton Hajduk, DrSc., ktorý sa na podnet komisie SNR stal aj rektorom Trnavskej univerzity menovaným do tejto funkcie 15.5.1992 prezidentom ČSFR Václavom Havlom. Po júnových voľbách začalo byť okolo tejto Univerzity nezvyčajne rušno. Spôsob odvolávania jej rektora ministrom Dušanom Slobodníkom, povereným riadením MŠM SR, sledovala nielen vedecká komunita, ale aj celá česko-slovenská verejnosť.

Napriek všetkým peripetiám sa prípravná činnosť tejto vzdelávacej inštitúcie neochromila: prebehlo konkurzné konanie na obsadenie miest učiteľov, ktorí demokraticky zvolili Akademický senát Trnavskej univerzity a začiatkom septembra sa uskutočnili prvé prijímacie pohovory študentov. A nebolo ich málo. Napriek tomu, že táto Univerzita je v porovnaní s inými iba v začiatkoch, prihlásilo sa ich viac ako tri tisíce.

Pán rektor, mohli by ste čitateľom priblížiť koncepciu Trnavskej univerzity?

Nemali sme v úmysle budovať nejakú vidiecku univerzitu, na ktorej by sa ľahko študovalo a ľahko udeľovali docen-

Zák. č. 172/1990 Zb. o vysokých školách § 2 ods. 2: Využívanie a uplatňovanie akademických práv a slobôd musí byť v súlade so zásadami demokracie, humanity a s právnym poriadkom.

§ 2 ods. 3: Zaručuje sa nedotknuteľnosť akademickkej pôdy, vysokých škôl s výnimkou prípadov ohrozenia života, zdravia a majetku. Vstup orgánov činných v trestnom konaní na akademickú pôdu povoľuje rektor alebo ním poverený prorektor alebo dekan v prípade dôvodného podozrenia zo spáchania trestného činu.

túry alebo pedagogické hodnosti. Koncepcia bola jednoznačne zameraná na v minulosti devastované oblasti spoločenských a humanitných vied. Tohto roku Univerzita otvára Pedagogickú fakultu a Fakultu humanistiky, ktorá sa bude zameriavať na výchovu kvalifikovaných, samostatne mysliacich osobností najmä spoločenskovedných sfér. Predovšetkým ide o filozofiu, sociológiu, pedagogiku, históriu, klasickú filológiu, psychológiu, politológiu, kulturologiu a klasické jazyky (latinčinu, gréčtinu). Cieľom je vychovať solídnych a kultúrnych ľudí, schopných na potrebnej úrovni zastávať funkcie v rozličných inštitúciách s rozhľadom, ktorý by mali mať v týchto disciplínach v súlade s medzinárodným štandardom. Univerzita bude prestávať humanistické hodnoty, ktoré sú predpokladom vzniku občianskej, slobodnej a otvorenej spoločnosti. S tým úzko súvisí duch otvorenosti tejto Univerzity pre všetky názory, aj keď by som sa netajil tým, že predovšetkým by mal byť zameraný na mravné a kresťanské hodnoty, ale ako otvorený systém. Práve preto si myslím, že na tejto Univerzite by mali prednášať ľudia rozličných presvedčení, samozrejme, vrátane ateistov, aby sa vytrúbilo myslenie. Univerzita má byť predovšetkým pracoviskom, kde sa názory tvoria a konfrontujú a v tejto konfrontácii sa dospieva k nejakému vzdelaniu a presvedčeniu, overenému z rozličných aspektov. Akademické práva a slobody sú

zaručené zákonom: z neho sa odvíja intelektová sloboda individua prednášať čokoľvek a akékoľvek názory. Absolútne nemysliteľné je, aby niekto, a navyše minister školstva, mládeže a športu SR alebo kultúry, formuloval problém obsadenia učiteľských miest na akejkoľvek univerzite tak, že tam niekto neprednáša primerane názorom. Poslaním každej univerzity je šíriť vzdelanie a poznanie, pestovať slobodné myslenie a nezávislé vedecké bádanie. Je preto nemiestne a neslýchané robiť výber jej pedagógov podľa ich politických názorov.

FV: Aké kritériá ste použili pri výbere prednášajúcich?

Dbali sme na to, aby to boli dobrí odborníci v svojej profesii a pokiaľ možno s určitými solídnymi morálnymi vlastnosťami. Aby ich morálny kredit nevzbudzoval v poslucháčoch nedôveru. V podstate ide o kritériá, ktoré sme uplatňovali pri posudzovaní a hodnotení vedeckej produkcie v Slovenskej akadémii vied. Použitie kritériá sú tak všeobecne platné, že majú prednosť pred všetkými inými.

FV: Koľko externých a interných učiteľov má Trnavská univerzita?

Pomer je daný tým, že otvárame iba prvý ročník. Máme rozsiahly počet vedných disciplín, ktoré a budú vyučovať, ale každá z nich má malý počet hodín. Z toho vyplýva, že je absolútne nemožné zamestnať veľký počet ľudí na plný

úväzok, pretože v svojom vednom odbore by nenašli uplatnenie a museli by učiť náhradné predmety, čo zase neobstojí z hľadiska odbornosti. Na začiatku je preto prevažná väčšina (odhadom 3/4) učiteľov externých, pretože máme zatiaľ len prvý ročník, to znamená veľa predmetov, ale málo hodín.

Na Trnavskú univerzitu sa prihlásilo viac ako tritisíc študentov, na prijímacie pohovory ich prišlo asi tisíc päťsto a vzhľadom na rozpočet môžeme prijať iba dvesto.

FV: Pán rektor, môžete prezradiť koľko finančných prostriedkov zatiaľ vyčlenil pre Trnavskú univerzitu štát?

Slovenská národná rada vyčlenila štyri milióny a MŠM SR pridalo v júni tohto roku jeden milión, takže máme päť miliónov Kčs. Nie je to síce veľa na začínajúcu univerzitu, musíme si však poradiť sami. Aj to je dôvod, prečo máme viac externistov ako kmeňových pracovníkov. Na plný úväzok zamestnávame iba prodekanov, dekanov, tajomníkov fakúlt a niektorých kľúčových učiteľov, ktorí majú dostatočný počet hodín na svoj predmet, napr. slovenčinárov.

FV: Predstava, ktorá vzniká na verejnosti, že Trnavská univerzita sa stala sídlom členov ODÚ, akýmsi útlkom bývalých vládnych predstaviteľov, ako napr. prof. Jána Pišúta, prof. Miroslava Kusého, nie celkom zodpovedá skutočnosti: Obaja pôsobia na tejto Univerzite čiastkovým úväzkom. Z informácií, ktoré zverejňujú niektoré denníky, možno vykonštuovať predstavu ich pôsobenia na Univerzite preto, že sa zúčastňovali pri jej príprave, aby si tam vytvorili priestor na svoje ďalšie pôsobenie, keď skončia svoju politickú kariéru. Mohli by ste to vysvetliť?

Toto tvrdenie je nehorázna demagógia. Obaja pôsobia na Univerzite Komenského, prof. Miroslav Kusý je vedúcim Katedry politológie na Filozofickej fakulte UK a prof. Ján Pišút je zamestnaný na Matematicko-fyzikálnej fakulte UK, kde prednáša fyziku. Na Trnavskej univerzite budú prednášať na čiastkový úväzok. Prof. Ján Pišút má značné medzinárodné renomé, vysoko sa hodnotí najmä jeho spolupráca s CERN-om (špičkové medzinárodné výskumné pracovisko jadrového výskumu so sídlom v Ženeve). A pre Univerzitu považujem za veľké šťastie, že získala uznávaného vedca, ktorý je ochotný prednášať aj v Trnave.

Za ešte horšiu demagógiu pokladám chýr, že na Trnavskej univerzite je činná aj pani doc. Soňa Szomolányiová, pretože táto na TU nepôsobila a ani nepôsobí. A keby niekedy prejavila záujem, nevidím žiaden dôvod, prečo by

nemohla učiť - má to zakázané?

FV: Pán rektor, ako hodnotíte Vaše kontakty s Trnavou? Ako sa vyvíja spolupráca mestského magistrátu a Trnavskej univerzity?

Mesto vynakladá značné úsilie na to, aby v Trnave sídlila univerzita. A keď je založená, aby si ju aj uchovalo. Dalo nám budovu na výuku, ktorá má mnohomiliónovú hodnotu, zabezpečilo internáty, vybavenie pracovní a učební a poskytlo nám pôžičku v čase, keď sme ešte nemali otvorený účet.

Zastupitelia mestského magistrátu sa zúčastňovali všetkých rokovaní o Trnavskej univerzite. Myslím, že s jej rozbehom sú spokojní.

FV: Pán Hajduk, nemáte pocit, že Vaša osoba na poste rektora by mohla niekomu prekážať? Nepozerajú sa na Vás ako na človeka, ktorý odišiel zo Slovenskej akadémie vied a bez skúsenosti s riadením vysokej školy dáva dohromady Univerzitu, prípadne má odlišné názory na niektoré veci, a preto je vlastne neprijateľný?

Trnavčania by sa radi zaobišli bez konfliktov, a preto nechú zasahovať do sféry pôsobnosti Univerzity v oblasti výučby, ani do kompetencie MŠM SR. Mesto háji iba tie kompetencie, do ktorých má právo hovoriť, a to sú vlastne iba priestorové možnosti a kontakt Univerzity s mestom. Mesto zachováva odstup, nemieša sa do vnútorných vecí Univerzity. Magistrát mesta Trnavy sa však ostro postavil proti prof. Júliusovi Kováčovi, CSc., ktorého minister Slobodník presadzoval do funkcie rektora Trnavskej univerzity. Vtedy primátor mesta Ing. Imrich Borbély spolu s ďalšími členmi magistrátu tlmočili ministrom školstva SR zásadné a jednoznačné stanovisko, aby prof. Július Kováč nebol poverený vedením Univerzity, lebo pre mesto Trnavu je absolútne neakceptovateľný. Dôvody? Trnavčania ho poznajú ako dlhoročného predsedu ZO KSS na pedagogickej fakulte v Trnave, ktorý získal docentúru na príkaz strany a roku 1970 bol aj predsedom previerkovej komisie. Navyše ho neakceptovali ani študenti na prednáškach.

FV: Vaše menovanie za rektora, treba uznať, nie je celkom v zmysle litery zákona, ale nie je ani v rozpore s ňou. Zákon č. 172/1992 Zb. zo dňa 4. mája 1990 o vysokých školách nešpecifikuje spôsob vymenovania rektora novozníknutej univerzity, ktorá ešte nemá akademický senát a študentskú obec, a toto je práve prípad Trnavskej univerzity. Predseda vlády ČSFR Ján Strásky dospel po preskúmaní všetkých náležitostí menovacieho aktu rektora Trnavskej univerzity k názoru, že vskutku neboli

dodržané zákonom stanovené podmienky zo strany MŠM SR. Z tohto dôvodu považuje menovanie za právne neúčinné a za nulitný právny akt. Vedúci tlačového odboru kancelárie prezidenta ČSFR pán Jan Bednář v liste pánovi Jurajovi Hrabkovi, redaktorovi Slovenského denníka (SD, 15.9.1992), píše: "Po posouzení problematiky z hlediska ústavních a dalších obecně závazných předpisů konstatoval Předseda vlády ČSFR Jan Strásky již v dopise ministru kultury Slovenské republiky dr. Dušanu Slobodníkovi ze dne 24. srpna 1992, že oprávnění ke zrušení jmenovacího aktu prezidenta ve vztahu k rektorovi nemá. Z příslušných usnesení vlády ČSFR, na jejichž základě přešli některé pravomoci prezidenta na předsedu federální vlády, vyplývá, že je oprávněn pouze rektory a profesory jmenovat. Proto předseda vlády ČSFR zaujal v této věci pouze své stanovisko a neformuloval svůj dopis ze dne 7. září 1992 ministru Dušanu Slobodníkovi jako rozhodnutí. Současně dal toto své stanovisko dr. Antonu Hajdukovi na vědomí."

Zjednodušené možno mechanizmus uvedenia rektora do funkcie objasniť takto: akademický senát zložený z pedagógov, študentov a zamestnancov vysokých škôl tajnými demokratickými voľbami navrhuje kandidáta na rektora z profesorov a docentov a navrhuje odvolanie rektora, návrh kandidáta na rektora a návrh na odvolanie rektora predkladá akademický senát v Slovenskej republike ministrom školstva, mládeže a telesnej výchovy Slovenskej republiky (Zákon č. 172/1990 Zb. o vysokých školách, § 10 ods. 1 písm. c). Minister tento návrh kandidáta na rektora (návrh na odvolanie rektora) postúpi prezidentovi republiky a prezident fakticky slávnostným aktom vymenuje rektora. Nepredpokladá sa, že by s ministrovým návrhom nesúhlasil. Vo Vašom prípade, pán rektor, sa neuplatnil ani jeden z týchto mechanizmov. Platí však všeobecná právna zásada, že ten, kto navrhuje, má právo na odvolanie. V situácii, keď sa zistia medzery v zákone, čo je Váš prípad, mal by rozhodnúť Ústavný súd ČSFR. Obrátili ste sa naň?

Podnet na Ústavný súd podať nemôžem, lebo je taxatívne vymenované, kto tak môže urobiť. Keďže ministerstvo takúto možnosť má, požiadal som listom dňa 8.9.1992 ministra školstva, mládeže a športu SR, aby začal takéto konanie.

Minister môže tento list ignorovať, v takom prípade však nepostupuje legitímne, ak má odvoláva on sám, a navyše, nezákonným a dehonestujúcim spôsobom. Pán minister mi zatiaľ na tento

list neodpovedal a vedením Trnavskej univerzity dočasne poveruje doc. Ing. Ľubomíra Haracha, CSc., bez toho, aby odvolal svoj prípis, ktorým poveruje prof. Júliusa Kováča, DrSc. Teda sú tu už dvaja poverení vedením Trnavskej univerzity: prof. J. Kováč a doc. Ľ. Harach. Univerzita však má právoplatného rektora, ktorého zatiaľ nik v zmysle zákona legitímne neodvolal.

Agendu rektora som odovzdal doc. RNDr. J. Regendovi, CSc., prorektorovi TU vymenovanému v zmysle Zákona 172/1990 Zb. o vysokých školách Akademickým senátom TU. Nechel som byť príčinou spochybňovania legitimity Akademického senátu TU, prípadne aby sa bazírovalo na mojom odstúpení, pretože nie som "právoplatne menovaný". Vzápätí som písomne (listom zo dňa 8.9.1992) požiadal pána ministra Slobodníka, aby korešpondoval s úradujúcim prorektorom, keď už nechce akceptovať mňa a zastáva názor ako pán Strásky, že asi došlo k porušeniu zákona. Vyšiel som MŠMŠ SR v ústrety: pán minister však s doc. J. Regendom, prorektorom TU, zatiaľ nekorešponduje. Otázkou ostáva, aké stanovisko ku kauze TU až do jej vyriešenia na Ústavnom súde ČSFR zaujme novovymenovaný minister školstva prof. PhDr. Matúš Kučera, DrSc. V osobnom rozhovore mi pán minister Slobodník naznačil, že so zmenou ministra MŠMŠ SR nemožno očakávať zásadný obrat v kauze Trnavskej univerzity.

FV: Všetky doklady súvisiace s Vaším menovaním do funkcie rektora sa na MŠMŠ SR údajne stratili. Nejasnosti sú okolo návrhov - kto ich napísal, kam putovali, na základe čoho prof. J. Pišút rozhodol o Vašom menovaní.

Menovanie iniciovala komisia SNR pre vytvorenie Prípravného výboru, ktorá na to bola zriadená uznesením SNR č. 278 zo dňa 25. marca 1992 hneď potom, ako bol prijatý Zákon SNR č. 191/1992 Zb. o zriadení Trnavskej univerzity so sídlom v Trnave. Táto komisia bola ustanovená ako garant kvality Trnavskej univerzity. Jej menovanými členmi boli: prof. J. Pišút, DrSc., - minister školstva, mládeže a športu SR, doc. RNDr. V. Ďurikovič, CSc., - I. námestník ministra školstva, mládeže a športu SR, akademik L. Macho - predseda SAV, RNDr. A. Hajduk, DrSc., - vedecký sekretár SAV, prof. J. Smital, DrSc., - v zastúpení Akreditačnej komisie Vlády SR, Ing. I. Borbély - primátor mesta Trnavy. Uznesenie stanovilo skončenie činnosti komisie dňom 1. júla 1992. Títo ľudia navrhli ministrovi školstva rektora, keďže Akademický senát TU v čase zakladania tejto Univerzity ešte nejstvoval. A minister J. Pišút predložil prezidentovi ČSFR Vláclavovi

Havlovi návrh kandidáta na rektora TU. Rozhodnutím prezidenta ČSFR, podľa ústavného Zákona č. 143/1968 Zb. o čs. federácii v platnom znení, som bol menovaný do funkcie rektora Trnavskej univerzity.

Bez štatutárneho zástupcu, resp. rektora, vysoká škola nemôže prijať ani učiteľov, ani študentov. Konkurzné konanie obsadenia učiteľských miest bolo 26.8.1992. Vtedy pán minister Slobodník vydal príkaz na pozastavenie konkurzu s tým, že v prípade jeho nerešpektovania bude všetky náklady spojené s konkurzom hradiť rektor TU. Pán minister Slobodník rušivo zasiahol aj v deň prijímacích pohovorov študentov (9.9.1992), keď na jeho pokyn začali dvaja pracovníci ministerstva vymieňať

zámku na dverách sekretariátu. Malo sa to riešiť prostredníctvom Akademického senátu TU. Pokiaľ viem, nie som jediný, kto nespĺňa požiadavku docenta alebo profesora. Nejde teda o problém odborný, ale politicky motivovaný. Myslím si, že tu ide o zrejmú snahu ovládnuť Trnavskú univerzitu v súčasnosti vládnuccim hnutím.

FV: Na záver poznamenávam, že RNDr. Anton Hajduk, DrSc., rektor Trnavskej univerzity, nemá do dnešného dňa platový dekrét MŠMŠ SR. Nikto ho nemôže obviňovať, že funkciu rektora vykonáva pre rektorský plat.

Ďakujeme Vám za rozhovor

Alena Erdziaková

RNDr. Anton Hajduk, DrSc., fyzik, astronóm

- nar. 3.5.1933. Roku 1958 skončil štúdium na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského, titul RNDr. a vedeckú hodnosť CSc. obhájil roku 1967 na Karlovej univerzite a ČSAV v Prahe. Vedeckú hodnosť DrSc. v oblasti matematicko-fyzikálnych vied v odbore astronómia získal roku 1985 v ČSAV v Prahe.

Od skončenia vysokoškolského štúdia do roku 1961 pôsobil v Slovenskom pedagogickom nakladateľstve ako odborný redaktor. Od roku 1961 pracoval v Astronomickom ústave SAV vo funkcii vedúceho vedeckého pracovníka a vedúceho oddelenia medziplanetárnej hmoty.

Publikácie:

napísal 4 knihy. Je spolzostavovateľom a spoluautorom Encyklopédie astronómie (1987), publikoval 111 vedeckých článkov (všetky v anglickom jazyku, väčšina bola zverejnená v zahraničí). Je autorom vyše 200 vedecko-popularizačných článkov a 400 prednášok.

Pedagogická činnosť:

od roku 1970 nepretržite prednáša rádioastronómiu pre 5. ročník študentov na Matematicko-fyzikálnej fakulte, v rokoch 1968-1973 prednášal astronómiu pre 4. ročníky na Pedagogickej fakulte v Trnave, viedol a oponoval asi 20 diplomových a kandidátskych prác, viacero ŠVOČ a VPS.

Vedecké spoločnosti:

členom Medzinárodnej astronomickej únie (IAU) a jej Komisie pre me-

teory a meteority a Komisie pre bioastronómiu je od roku 1970. V medzinárodnej organizácii International Halley Watch (IHW) je od roku 1985 ako člen tímu špecialistov a koordinátor pozorovacieho programu pre meteory z celosvetovej siete 155 staníc. Predsedom Slovenskej astronomickej spoločnosti bol 6 rokov.

Vedecký ohlas a výsledky:

má registrovaných vyše 200 zahraničných citácií. Najviac ohlasov vyvolala práca o vzniku a vývoji meteorického prúdu kométy Halley publikovaná spoločne s B.A. McIntoshom (Kanada) v časopise Mon. Not. Roy. Astron. Soc. roku 1983. Jej výsledky prešli prakticky do všetkých monografií, ktoré v tejto oblasti astronómie od toho času vznikli.

K ďalším významnejším výsledkom, možno zaradiť určenie maximálneho veku Halleyovej kométy, toku častíc z nej uvoľnených i predpoveď zrážky častíc (hmotnosti do 1,0 g) s kozmickou sondou Giotto, čo potvrdilo výpočty toku. Dobrý ohlas získal aj dôkaz a vysvetlenia pohybu efektívneho centra odrazu radarových vln od ionizovaných stôp meteorov, ktorý vyvrátil učebnicovú teóriu odrazov deformáciami vplyvom ionosférického prúdenia. Výsledky svojich prác predniesol na vyše 30 medzinárodných vedeckých konferenciách, sympóziách, resp. kongresoch.

Pán A. Hajduk bol v rokoch 1990 - 1992 členom Predsedníctva SAV a vedeckým sekretárom SAV, členom Prezídia ČSAV a Rady Vlády SR pre vedu a výskum.